

АКТУАЛЬНЕ ВИДАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ РЕГІОНАЛІСТИКИ

Янукович В. Социально-экономическое развитие региона: проблемы, пути решения. — К.: Наук. думка, 2002. — 348 с.

Одним з найактуальніших завдань економічної науки і суспільної практики на початку ХХІ ст. є дослідження розвитку регіонів не тільки в національному, а й у глобальному вимірі. Адже водночас із стрімкою активізацією процесів глобалізації зростає необхідність зміцнення національної економічної безпеки та ефективного використання потенціалу регіонів. В Україні виконання цих завдань серйозно ускладнюється імперською спадщиною. Тому її подолання є важливою передумовою становлення ефективної національної економічної системи, динамізм якої значною мірою залежатиме від розвитку регіонів.

У цьому контексті першорядного значення набувають регіоналістичні дослідження, кількість яких в Україні за останні роки помітно зросла. Вагомим їх поповненням є рецензована книга. Вона являє собою збірку статей, доповідей, інтерв'ю автора, які згруповані у шість розділів: «Програмно-цільовий підхід до розв'язання проблем соціально-економічного розвитку»; «Освоїти інноваційну модель розвитку»; «Регіон працює на відродження України»; «Шляхи розв'язання проблем регіональної економіки»; «Обґрунтування і використання спеціального режиму інвестиційної діяльності у розв'язанні проблем соціально-економічного розвитку»; «Вдосконалення системи методів управління».

Незважаючи на те, що матеріали розділів мають певну тематичну автономність, у них простежується основна ідея — застосування сучасних інноваційно-інвестиційних засобів, економічних та організаційних механізмів для динамізації соціально-економічного розвитку регіону. Фактологічною базою тверджень і узагальнень автора стала Донеччина — один з найрозвиненіших економічних регіонів України. Власне, ця конкретика і надає книзі В.Ф. Януковича особливої привабливості, як справедливо зазначив академік І.Ф. Курас у «Слові до читача» (с. 3—8). Він, зокрема, вказав на те, що сучасна реальна політика має спиратися на науку, і це переконливо довело керівництво Донецької області, затвердивши розроблену науковцями і практиками «Програму соціально-економічного розвитку Донецької області на 1998—2000 роки».

Варто нагадати, що донецькі науковці давно і плідно працюють у сфері програмно-цільового управління. Використовуючи наявні наукові надбання, вони успішно адаптували їх до нових суспільно-економічних умов. У цьому, зокрема, переконують матеріали першого розділу рецензованої книги, в яких на конкретних фактах доводиться вигода від застосування програмно-цільового управління в Донецькій області. Повніше, ніж в інших регіонах, використання організаційно-економічних важелів на основі програмно-цільового підходу дало змогу суттєво поліпшити життєве середовище регіону. «Уроки реформ свідчать, — пише автор, — що не можна добитися успіху, не можна вийти на рівень країн з розвинутою економікою, не маючи глибоко продуманого прагматичного підходу, робочого плану досягнення мети» (с. 48).

З цією думкою не можна не погодитися. Сьогодні переконає, що в тих регіонах, де була чітко сформульована мета розвитку, швидше долалися кризові явища в економіці, пов'язані з трансформацією планово-директивної системи. Філософія економіки диктує необхідність дотримуватися спадкоємності, спиратися на еволюційну програму розвитку. На жаль, не всі зуміли засвоїти цю істину, покладаючись на стихію економічних процесів, що й призвело до негативних наслідків, зокрема, зумовило деградаційні тенденції економічного розвитку України, які аж надто затяглися у часі.

Автор слушно наголошує, що нині головна політика — це економіка. І важливою умовою її розвитку є забезпечення конституційного порядку та стабільності в країні. Без цього подальший рух уперед просто неможливий (с.57).

Потужним джерелом економічної динаміки є впровадження інноваційної моделі розвитку, якій у книзі приділяється особлива увага. Адміністрація Донецької області, виробляючи інноваційну стратегію розвитку, зверталася до Президії НАН України за допомогою і підтримкою. Це приклад регіональної політики, який заслуговує на вивчення і поширення, адже він підтвердив, що комплексний розвиток регіону можливий тільки за відповідного наукового забезпечення: саме завдяки йому програма розвитку Донецької області, на думку В. Януковича, може стати «пілотним проектом реалізації нової регіональної політики української держави» (с. 70).

Покладаючи великі надії на інновації, автор справедливо зазначає, що Донеччині не підходить модель «модернізації, яка наздоганяє». Регіональний розвиток має спиратися на інноваційну модель. Причому, це стосується всіх регіонів і країни загалом. Отже, йдеться про принципову позицію, суть якої полягає у тому, що оновлення фондів не може бути засобом економічного прориву. Для такого прориву потрібні принципово нові організаційні форми, нова техніка і технологія. Цього нерідко не розуміють обтяжені старими уявленнями керівники. Водночас у книзі підкреслюється необхідність зберігати і зміцнювати ядро кваліфікованих кадрів, зокрема в науці, на виробництві, у сфері управління.

Відзначаючи роль професіоналізму кадрів у проведенні інноваційної політики, автор нагадує також про такий важливий чинник, як любов людей до своєї землі: «У кожної людини є її «ясла батьківщини», і куди б потім не завела її доля, вона завжди з теплом і любов'ю згадує свій батьківський дім і людей, з якими поряд жила і працювала» (с. 84). На думку В. Януковича, саме ця любов — одне з джерел економічного поступу Донбасу. Це ще раз доводить, що, моделюючи економічний і соціальний розвиток у регіонах, а тим більше виробляючи загальнонаціональну стратегію економічного і соціального розвитку, необхідно спиратися на національні культурні традиції і патріотичні почуття громадян.

Цінною особливістю книги є те, що економіка Донбасу в усіх її сферах і проявах розглядається у контексті відродження України. «В єдності наша сила», — стверджує автор (с. 84). Причому цю єдність він трактує широко, спираючись на надбання інших країн: «Досвід буквально всіх економічно розвинених держав світу, історія нашої країни підтверджують, що без громадянської згоди, без координації дій жодна політична партія, жоден суспільний рух, жодна влада, яка ставить перед собою демократичні цілі, не можуть добитися поставлених перед ними завдань» (с. 108).

Автор цілеспрямовано проводить думку про важливість конструктивної позиції, особливо коли йдеться про інтереси держави. Одна з вміщених у книзі публікацій має назву «Політики галасують, а Донбас цілодобово працює на відродження України» (с. 140). Читач має змогу на конкретних прикладах переконатися, що регіональна стратегія

Донбасу ґрунтується на загальнонаціональних пріоритетах, тобто спрямована на інтеграцію у світовий ринок з наукоємною продукцією, створеною на основі досягнень фундаментальної і прикладної науки. Це впливає з інноваційної моделі розвитку регіону. Характерно, що у книзі підкреслюється залежність дієвості цієї моделі від соціальної і політичної стабільності в країні, в тому числі у парламенті й на місцях.

Заслуговує на увагу і тематичний блок, який показує, що ефективність розв'язання проблем регіональної економіки значною мірою залежить від діяльності акціонерних товариств, банків та інших господарських суб'єктів. У цьому контексті розглядається розвиток вугільної промисловості, формування і використання трудових ресурсів, шляхи вирішення питань екологічної безпеки.

На думку В. Януковича, екологічна безпека є необхідною умовою розвитку регіону і держави. До речі, у Донецькій області, на яку припадає 4,4% площі України, обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферу становить 40%, площа під виробничими відходами — близько 30% від загальноукраїнських (с. 216). З огляду на таку ситуацію особливої актуальності набуває розробка Концепції охорони навколишнього середовища в Донецькій області до 2010 року.

Є у Донеччині й інші проблеми, які потребують негайного розв'язання. А для цього необхідне постійне вдосконалення управління, створення умов для інноваційного інвестування розвитку підприємництва, реструктуризації промисловості тощо. Про це йдеться у двох розділах книги, де розглядаються методологічні підходи до адаптації нових методів управління з урахуванням ринково-трансформаційних процесів і рівнів організації суспільства. Заслуговує на увагу акцент В. Януковича на морально-етичних аспектах управління, критичний погляд на одномірно валові тенденції в управлінні регіонами і адміністративними системами нижчого рівня. Не можна не погодитися з автором у тому, що «доброчесність — проблема економічна» (с. 319). Адже успіхи в економіці та соціальній сфері можливі лише на міцних морально-етичних засадах.

Отже, В. Янукович розглянув найголовніші аспекти соціально-економічного розвитку регіону, в центрі яких — інноваційна модель, органічно скоригована із системою управління. Тому ця книга може бути корисною для управлінців, науковців, економістів-практиків. Її доцільно використовувати також у навчально-викладацькій діяльності.

Звичайно, рецензована праця не позбавлена і певних вад, що зумовлено характером матеріалу. Окремі питання не одержали вичерпного аналізу, вони лише окреслені у загальних рисах. Крім того, автор зосередив свою увагу переважно на проблематиці Донецького регіону, подекуди висвітлюючи її у загальноукраїнському контексті. Тим часом читачеві було б цікаво довідатися про зв'язки Донеччини з іншими українськими регіонами, зокрема з Львівщиною. Варто було б повніше показати роль національної культури у вирішенні соціальних завдань у регіоні.

Загалом же книга є вагомим внеском у розвиток української регіоналістики, оскільки містить цінні думки щодо теорії і практики соціально-економічних процесів у конкретному регіоні в умовах формування національної економіки і глобалізаційних процесів.

М. ДОЛШНИЙ,
академік НАН України,

С. ЗЛУПКО,
доктор економічних наук (Львів)